

a történet-tanítását illetőleg változatlanul a mai állapot s válnék fölöslegessé tantervünknek a történettanítását erősítő, nemzeti szempontból való revíziója.

A statisztikának imént föltárt tanulságai máskülönben nemcsak sürgetik, de ostromolva követelik, hogy gyermekeink százezreinek helyes nemzeti irányú nevelése érdekében ez a revízió sürgősen megtörténjék.

Az idegen nemzetek gyűrűjével övezett magyar nemzet elvégre is nem engedheti meg magának azt a luxust, hogy százezrek kerüljenek ki évről-évre népiskoláiból anélkül, hogy fajuk, nemzetük történetét valaha megismerték volna.

Veszedelemeink között talán üdvös lesz el nem felednünk, hogy a nemzetek életében is akadnak következményeikben helyrehozhatatlan erkölcsi veszteségek!

BURSICS ERNŐ.

MAGYAR TESTNEVELÉSI RENDSZER!

Ez a cím egyelőre csak szép és nagy gondolat; eszmény, amelyre egynémely lelkes testnevelőnk buzgón áhítzik és amelyet erejének, tudásának legjavával szeretne «megcsinálni», de ami a valóságban még nincsen meg. Ma a testi nevelés terén mind egy nemzetben belül, mind pedig nemzetközileg forrongás és vajadás észlelhető, amelyet korunk «testi fellendülése» mozdít elő hathatósan. Ebből fakad a nemzeti rendszer utáni vágy is.

Vajjon ez az annyira sóvárgott «magyar testnevelési rendszer» valamely szerencsés feltalálónak vagy felfedezőnek jut-e osztályrészü, avagy inkább önmagától, a meglevő elemeknek kedvező illeszkedéséből fog-e kialakulni: legalább is nyílt kérdés, jöhet-e mi, már tárgyi okokból is, inkább ez utóbbi megoldást óhajtánók.

Ennek a cikknek a megírására két enciklopédikus jellegű művecske indított, mely ugyanazon tornatanár-szerző tollából tavaly jelent meg.* Kmetykó a «svéd» torna továbbfejlesztéséből keletkezett «svéd-dán» tornát akarja nálunk meghonosítani s ennek angol és német elemekkel való bővített és javított kiadásában látja a jövőndő magyar testnevelési rendszert. Nagyon tartunk tőle, hogy ez ép oly kevésbé vagy talán még kevésbé lesz «nemzeti», mint az annak ide-

* Kmetykó János: 1. *Dánia testnevelési ügye* (ismertetését lásd M. P. 1914. 371 l.) 2. *A magyar testnevelési rendszer reformálása*. Évszám nélkül (1913. 95 l. Ismertetése: «Egészség» júl. sz. 333—337. l.)

jében nálunk idegen oltványként és változatlanul meghonosított német szertorna.

A jobb megértés kedvéért már itt szóvá kell tennünk egy feltűnő jelenséget: azt, hogy miért igyekeznek a testi nevelés képviselői minden áron és mindenütt ilyen «nemzeti rendszerek» megteremtésére, holott pl. az elméleti, de még inkább a gyakorlati nevelés terén «rendszer» helyett méltán beérik a nemzeti szellemmel, jelleggel és a problémát inkább az egyén és a társadalom nézőpontjából igyekeznek fejleszteni. Az említett jelenségnek főokát én abban látom, hogy a testi nevelésnek az utolsó évtizedekben észlelhető rohamos felkarolásával és terjedésével és a sportimperativusnak elharapódzásával karöltve jár valamely «legjobb módszer» iránti hajsza, mely elhamarkodottságával és erőszakoskodásával meglehetősen zavart és tülekedést támasztott, amelyből ma világszerte szeretnének kilábalni. Hogy az erre irányuló mentő és boldogító törekvésekben mint gyenge szalmaszálhoz a nemzeti glóbuszba kapaszkodnak — érthető és megbocsátható. Azután, ha a németnek, angolnak, svédnek megvan a maga nemzeti testnevelési rendszere, miért ne legyen vagy lehessen másoknak is?! De hát mi is az a rendszer?

Rendszer alatt a tudománytan az együvé tartozó ismereteknek ugyanazon elv szerint, egy rendezett egésszé való összefoglalását értik. Rendszer nélkül a tudomány nem lehet el, de még ennek keretén kívül is jó szolgálatot fog tenni a részeknek egységes elv szerinti összekapcsolása. Ilyen értelemben tehát joggal szólhatunk *testnevelési* rendszerekről is. A rendszer lényege itt is, ott is az alapul választott elvben összpontosul, onnan indul ki és oda tér vissza. Viszont ennek az elvnek kiszemelése lényegesen függ az illető tudomány vagy mesterség (gyakorlat) feladatától, céljától. Ennek és a szervesen bekapcsolódó elvnek helyes felismerésétől függ azután az illető rendszernek értéke, életrevalósága, élettartama. Míg a tudományok gyakran feltevésekhez kénytelenek ragaszkodni, a mesterség bőven táplálkozhatik tényekből, amelyek a rendszer ideiglenességét szűkebbre vonják. A tudományos rendszernek ilyen értelemben a gyakorlati rendszer a párja, amely ismét lehet: *a)* természetes, *b)* mesterséges (sőt mesterkelt is). A testi nevelést illetőleg tán leghelyesebben járunk el, ha a gyakorlati rendszert a tudományossal összeilleszteni, egybeolvasztani igyekszünk. A testi nevelés tudományát csak úgy építhetjük fel, ha a történelmi fejlődést állandóan ellenőrizzük bölcsélet-tudományos alapon. Így végigmenve, látni fogjuk, hogy a régieknél a testi kultúra nemzet- és államfenntartó rendeltetése mellett nem volt híján a művészi (esztétikai) jellegnek. A középkorban jobban előtérbe lépett a nyers erő kultusza, amit a lovagiasság leplével

igyekeztek tompítani. Az újabb rendszerekben az egészség elve kezd uralkodóvá lenni hol a szabad természet kultuszával, hol mesterséges eszközök igénybevételével (angol, német, svéd). Közben a dilettantizmus úti fel fejt: a sportláz mindenféle kísérletre csábít és kinövéseket érlel, amitől ma ismét a tudományos (testtani, élettani, lélektani) alapra való helyezkedés révén remélnék szabadulást, üdvösséget.

Ez a tudományos irány ma szóban és írásban, kongresszusokon és a szakirodalomban, nemkülönben intézményesen is mindjobban terjed és jótékony szabályozó és ellenőrző hatását már a gyakorlatban is érezteti. (Csak azután túlzásba ne essék: a betű öl!) Ennek szolgálatában áll a Németországban nemrég megalakult *Vereinigung zur wissenschaftlichen Erforschung des Sports und der Leibesübungen*, mely elsőrendű szakférfiak bevonásával egyenként a probléma részleteit felölelő előadássorozatot tartott a szakemberek és egyúttal az érdeklődő nagyközönség kioktatására. Franciaországban a stockholmi olimpiádnak rájuk nézve kedvezőtlen eredményei után szintén talpra álltak és Reimsben egy hatalmas park közepette a *Collège d' Athlètes* c. intézetet emelték, mely a faj feljavítását, az egyetemes testi kultúra észszerű módszerének meghonosítását, erre alkalmas tanerők kiképzését és közvetve a tüdővész és alkoholizmus leküzdését tűzte ki célul. Ennek megfelelően az intézet öt osztályra és megannyi hallgatócsoportra oszlik: 1. a sportnemeknek elméleti és gyakorlati tanulmányozása; 2. szakemberek képzése; 3. új módszerek tanulmányozása és ellenőrzése; 4. atléták különleges és versenyszerű kiképzése; 5. esztétikai és általában művészi központ.

Mielőtt testnevelési rendszerről érdemileg szólhatnánk, tisztába kell jönnünk magának a *testi nevelésnek céljával*. Amaz egyik része lévén az egyetemes embernevelésnek, ugyanennek céljára is kell hogy törekedjék, azaz elő fogja mozdítani az embereknek abbéli képességét, hogy földi rendeltetésüknek minél jobban megfelelhessenek: vagyis minél tovább minél jobb munkát végezlhessenek. A testnevelőknek kedvelt mondása, hogy a testi nevelés el sem választható a szellemi neveléstől. Nehogy azonban túlzásba essünk, jó lesz ennek a tételnek megfordítottját is hangoztatni és utalni a két rendbeli nevelésnek lényegében rejlő elméleti és gyakorlati különbségeire. «A nevelés ügyének minden részletét csak az egységben szabad nézni, csak az egész köznevelésre való tekintet lehet értékes», mondja Imre Sándor («Nemzetnevelés» 226. l.), és hozzáteszi, hogy mindig azt kell néznünk, vajjon köznevelésünk szolgálja-e a fejlődést (u. o. 141. l.)? Végül ne feledjük, hogy a nevelésnek egyik célja a közösség fejlesztése, amit Széchenyi az «Önismeretben» így fejez ki: az emberi nem szebbítése.

Ebben a tekintetben helyes szellem lengi át legújabb reálisokai

utatisásainkat, amelyekből a következő klasszikus idézeteket szeretném a túlzóknak állandóan szeme elé tartani: «Az iskolai testgyakorlás első sorban nevelőeszköz; a szellemi és testi tulajdonságok összhangzatos képzése; nem öncél, hanem csupán eszköz. Csak az a testgyakorlat nevelő hatása, amelyre nézve a szervezetben megvan a készülség és a lélekben az elvégzésére való készség.»

Arról tehát természetesen szó sem lehet, — amiről pedig ma sokan álmodoznak — hogy a testi nevelés uralja a szellemit, s még kevésbé az erkölcsit, amire nézve felette lesújtó tapasztalatokkal rendelkezünk. Az ilyen monopolizáló, kisajátító papiros-sportsmenek épen nem örvendetes magyar különlegesség. Mert amely mozgalomban az egyéni érdekek a tárgyiakat elnyomják, ott a romlás csirája már eleve befészkelte magát és elébb-utóbb összeomlással fenyeget.

Bármily néven nevezendő testi kultúrának egyetemes végcélja tehát az *egészség*, mely egyúttal feltétele és biztosítéka annak, hogy az ember fent említett rendeltetésének (munka!) minél jobban és minél tovább megfelelhessen. Nemzeti viszonylatban a sportoknak népszerűsítésétől várjuk ezt a higiénikus belátást és ez ebből származó fellendülést és ujjászületést; itt nyílik alkalom az egészséges életmódnak, a szesz káros hatásainak stb. megismertetésére, az egészséges lakás méltatására, a tisztaság kultuszának meghonosítására stb. a nép legszélesebb rétegeiben.

Mindezeket összefoglalva, megállapíthatjuk, hogy a testi nevelésnek sem lehet más célja, mint a testi, szellemi és erkölcsi *egészséges* életre való nevelés egyéni, társadalmi és nemzeti vonatkozásban, amit emberi értelemben akár «*egyetemes jó*»-nak is nevezhetünk. Amennyiben pedig nem ezt a célt szolgálja vagy mérőben ellene tör, nincsen jogosultsága. A most említett hármas vonatkozás a dolog természeténél fogva kihat a testnevelési rendszer fogalmára is, amely az egyénre, a társadalomra és a nemzetre nem lehet egy és ugyanaz, sőt még egyéb tényezők szerint is differenciálódik.

Ha — legalább egyelőre — a szellemi és lelki behatásokat ki-kapcsolva, a testgyakorlásnak hatásait magára a testre vesszük szemügyre, úgy a következő négy tényező jöhet tekintetbe: 1. *egészség*, 2. *erő*, 3. *ügyesség*, 4. *szépség* (testi és mozgásbeli). A különböző testnevelési rendszerek ennek a négy tényezőnek mint megannyi követelménynek, nem egyformán tesznek eleget; sőt ugyanazon rendszeren belül is a különböző szerek vagy gyakorlatnak hol az egyik, hol a másik tényező szolgálatában állnak. Az eszményi rendszer tehát az volna, amely — egyelőre ismét csak a testiekről szólva — ezeket a testi követelményeket egyenlően, vagy még helyesebben összhangban ölelné fel. Szintügy minden testgyakorlási (torna) órát eszményi-

leg-úgy kellene összeállítani, hogy az említett tényezők külön-külön és együttesen is érvényesüljenek. Ez a követelés pedig a célok különbözőségénél fogva már eleve különböző módokat, eszközöket kíván.

A testgyakorlatoknak szellemi és lelki hatásait Rösch nyomán¹ imígy csoportosítom:

Rendgyakorlatok: figyelem, engedelmesség, alárendelés. *Szabadgyakorlatok* (kéziszerekkel is): figyelem, kitartás. *Szergyakorlatok*: tetterő, elhatározás, kitartás, bátorság és higgadtság. *Játékok*: alárendelés, közérzület, szerénység. *Népies gyakorlatok*: mint a szergyakorlatok.

A testi és szellemi-lelki hatásokat összegezve, az eszményi testi kultúra kihatásait a következő pontokba foglalhatjuk össze: 1. egészség és erő, 2. szép test és testtartás, 3. idegrendszer és ügyesség, 4. pszichikai hatás (fegyelem, figyelem, tetterő), 5. erkölcsi hatás (bátorság, kitartás, közérzület).

Lássuk már most a főbb testnevelési rendszereket egyenként és kritikai összehasonlításban. A testi nevelés szakirodalma első sorban a német, a svéd és az angol testnevelési rendszereket ismeri, amelyek némi jóakarattal görög ősforrásból (gyógytorna és atletika) származtathatók le.² Nemzeti jellegénél fogva mint negyedik ide tartozik még a japán rendszer, mely lényegében a birkózásban és mazzásban merül ki és az ügyesség mellett szívósságra törekszik. A német rendszer az új humanizmus korában született meg; lényege a külön kigondolt szereken való tornázás; törekvése, hogy egy-egy órán belül mintegy tömörítve adja meg az egyének fizikai szükségletét. Sokan hibául róják fel, hogy a gyakorlat és a gyakorló mintegy a szerhez van növe, ami a többoldalú kiképzés érdekében a tornaszereknek (kb. 12) változtatását teszi szükségessé. Én az egyik szeréről a másikhoz való vándorlást nemhogy tárgyi fogyatkozásnak nem tekintem, hanem merőben előnynek, mely a testgyakorlatokba beleviszi a változatosságot és az azzal járó elevenséget. A német rendszer őshazájában főleg a polgárság (néptanítók és munkásság) körében terjedt el és népies jellegénél fogva a közegészségügynek és népjólétnek hatalmas eszközévé lett. Nálunk ezt a tornát — Bernáth szerint — a legintelligensebb osztály gyakorolja, de — hozzá teszem — ma már hanyatlófélben van. Hazánkban még egy-két évtized előtt egy

¹ Ziel und Aufgaben des Schulturnens, v. Prof. Dr. Fr. Rösch, Direktor der grossherzogl. Turnlehrerbildungsanstalt Karlsruhe (Archiv für Pädagogik, 1913 márc.).

² E módszerek rövid ismertetésében nagyjában követem Bernáth Jánosnak a Nemzeti Tornáegyletben 1914 jan. 18-án tartott előadását.

hatalmas gárda (a tornatanítók) a német tornát tartotta a legjobb iskolai testgyakorlásnak; ma, nem egészen jószántából, a svédet amaz fölé helyezi, de társadalmi vonatkozásban a német tornának fölényét a svéd felett még mindig elismeri. A folyamatban levő középiskolai reform, úgy tudjuk, a német tornarendszer értékes elemeit összekapcsolja a svéd-dán gyakorlatokkal.

Az angol rendszer (atletika) a legnagyobb szabadsággal jár és egyúttal a legmesszebbmenő egyénesítést és — egyoldalúságot teszi lehetővé. Azzal, hogy csupán az emberi természetben rejlő mozgásokat és mozgási lehetőségeket veszi számba és a legnagyobb teljesítő-képességre (rekord) törekszik, eleve meghiúsítja a testnek harmónikus fejlesztését. Már pedig a kultúra káros testi behatásainak ellensúlyozására megfelelő újabb mozgásokra, gyakorlatokra van szükség. Társadalmi téren, a felnőttek körében, az angol rendszer ép úgy érvényesül, mint a német, vagy országonként talán még jobban, de említésre méltó, hogy az angol iskolákban nem az atletikát gyakorolják, hanem a svéd tornát, mely onnan a németet kiszorította.

A svéd és a belőle fejlődött dán rendszer élet- és bonctani alapon épül fel és valóságban tudományos jellegű. Itt minden mozgásnak megvan a magyarázata: oka és célja. Ez a szabatosság és formaridegség az oka, hogy még náluk is csak az iskolákba tudták bevinni, a társadalomba azonban nem: Bernáth szerint egyesületeikben is csak 20—24 ember tornázik.

A svéd rendszernek alap gondolata, hogy az emberben meglévő minden izmot, sejtet, szervet úgyszintén a csontrendszert eredeti-harmónikus arányában ugyanilyen összhangban igyekszik az ügyeségekkel együtt továbbfejlesztetni, illetőleg az őstermészetnek harmónikus továbbfejlődését a kultúra káros hatásaival szemben biztosítani.

Megállapíthatjuk, hogy a svéd rendszer ma vezet: nem egy állam hadseregébe befogadták és székesfővárosunk iskoláiban is ezt kell ez idő szerint követni. Én azonban a gyermek lélektanára támaszkodva nem mernék ennek a divatnak hosszú életet jósolni az iskolában, de jelentőségét a felnőttek testi kultúrájában készséggel elismerem.

Azokkal szemben, akik a svéd tornát napjainkban kissé lármásan újra felfedezték, emlékeztetünk néhai Magvassy Mihály tornatanárra, aki már 34 évvel ezelőtt nyitotta meg a Lipótvárosban kitűnően felszerelt svéd tornatermet, amelyet főleg gyermekeknek, öregeknek és betegeknek szánt. Nagy áldozatokkal és sok hozzáértéssel fogott vállalatába, de mégis belebukott (Herkules, 1914. 10. lap). Maga a közoktatásügyi kormány 1907-ben foglalt hivatalosan állást a svéd torna mellett, amikor ugyanazon év okt. 22-én 110,065. sz.

rendeletével egy megbízásából készült munká ¹ alapján az iskolákba bevezette a svéd tornarendszer pedagógiai alapgyakorlatait, «melyek főleg a csontrendszert fejlesztik helyes irányban, amire a sorozó bizottságok szerint nagy szükség van».

Ha elfogulatlanul vesszük a svéd-dán rendszert, azt lényegében *egészségi* tornának nevezhetjük, amely egyúttal az esztétikai követelményeknek is eleget tesz. ² Bármennyire valljuk is a higiéné elsőrendű fontosságát, ki kell mondanunk, hogy a testi nevelés csupán ezzel nem érheti be és nem merülhet ki az annyira magasztalt «helyes testtartásban» és az untig hangoztatott «hivatásos foglalkozások okozta testi hibák ellensúlyozásában». A higiéné minden áron való fanatikusan gondoljanak arra, hogy van ám egészséges ifjúság is. S ennek nemcsak óvásra, de edzésre is szüksége van! Feuchtersleben báró, a híres orvos-író meghatározása szerint «az egészség nem egyéb mint szépség, erkölcsiség tisztaság.» Bár ez sok, mégsem elég az életre s mi a testi neveléssel is erre akarunk előkészíteni.

Újabban a rendezetlen nemzetközi viszonyok (háborúk!) visszahatásaként mind jobban tért hódít a *katonai rendszer*, mely eszközeivel és céljával egyaránt a hadviselésnek szolgálatában áll. ³ Napjaink háborús eseményeinek hatása alatt nem csupán a vezető katonai köröknek figyelme fordul az iskola felé, hanem ezen ellenállhatatlan külső suggeráció révén maga a nép is várakozással tekint oda és onnan reméli azt a megerősödést, amelyre a komoly árnyékait előre bocsátó jövőendő nagy nemzet- és világtusában mindegyiknek szüksége lesz. A német birodalmon végigharsog ez a jelszó: *Wehrkraft durch Erziehung* és amit ott a nyugati és északi veszedelemmel szemben szükségesnek tartanak, az fogékony talajra talál nálunk a keleti és déli rémmel (?) szemben. Nem csodálkozunk azon, sőt természetesnek találjuk, hogy a hadsereg folyton fokozódó fegyverkezési programjába az iskolát is bekebelezte, de még ha méltányol-

¹ A svéd rendszerű torna nevelési alapgyakorlatai. I. Rész. Szabadgyakorlatok. Külföldi forrásművek nyomán szerkeszté dr. Cselótei Lajos (Budapest, Stephaneum, 1908., 107 lap igen jó képekkel). A II. Rész: A «svéd rendszerű torna alapgyakorlatai» (Stephaneum, 1914., 196 lap, 248 ábrával) ismertetését l. a Népt. Lapja f. é. 17. sz.

² Ide tartozik még Müllernek világszerte elterjedt «Mein System»-ja.

³ Ennek különösen a németeknél támadt gazdag irodalma. Pl. «Jugend und Wehrkraft», von Robert Graf Bothmer (München, 1912.). «Das deutsche Heer, eine Schule des Volkes», von Wilh. Frisch (Berlin-Zehlendorf, 1912.). Mindkettőt ismertettem a Magyar Katonai Közlönyben. «Kriegsspiele. Anleitung zu Felddienstübungen der Jugend», von Dr. Karl Kittel (Teubner, 1912.). Közvetve ide s részben a természeti rendszerhez tartozik a cserkészmozgalom irodalma is.

juk is a célt, hibáztatnunk kell az eszközt: azt, hogy avatatlan kezek időnek előtte markoljanak bele az egyetemes nevelés jogkörébe, feladataiba és azt egy különleges cél érdekében megbolygassák, gyümölcsöztessék. Mert bármely hivatásbeli előkészítésnek szüksége van egy egyetemes megalapozásra mind nevelés, mind oktatás dolgában, és minél alaposabb lesz ez, annál nagyobb sikert várhatunk később. A nevelés magasabb érdekeinek megóvása érdekében nem helyeselhetjük tehát az iskolai és középiskolai ifjúságnak túlkorai és részletes katonai kikészítését és teljesen elegendőnek tartjuk azt, ha benne az eddiginél különb módon és mértékben ápoljuk és fejlesztjük a jóra való katonai erényeket: a fegyelmezettséget, bátorságot, testi-lelki edzettséget, a felelősségnek és a bajtársiasságnak az érzését. Nálunk az ifjúság körében hivatalos támogatás mellett főleg a katonai céllovés terjedt el, mely voltaképen nem is testgyakorlat és amely ellen a magyar tornatanárok szinte egyértelműen foglaltak állást.

A hadseregnek testi és értelmi fejlesztő hivatását mi sem kicsinyeljük, de a cél helyébe az eszközt tennők. Úgy értjük, hogy az általános védkötelezettség révén a hadsereg, illetőleg a katonai szolgálati idő kiváló alkalom és eszköz lehet a testi kultúra eredményes felkarolására mind a felnőttek, mind az ifjúság körében. Tavaly nyáron a honvédelmi miniszter rendeletet bocsátott ki, melynek értelmében a fegyvergyakorlatokra berendelt tanítók a sportokban is kiképzendők, úgy hogy mint a népnek kiképzett sporttanítói térhessenek haza és értékesíthessék tudásukat a falusi ismétlő iskolák legényedő tanulóinak javára. «Öröm volt nézni Pécsen a honvéd-tanítók sportolását, versenyzését.» Ebben a pillanatban (máj. 23.) tartja a 745,000 tagot számláló «Jungdeutschlandbund» von der Goltz tábornok elnöklésével Stuttgartban első közgyűlését, amelyen az elnök a mozgalom irányát ezzel a három szóval jellemezte: «Wehrhaft, wahrhaft, kriegstüchtig.» Az ilyen értelmű katonai testnevelő rendszert mi is csak örömmel üdvözölhetjük.

Ezek a, hogy úgy mondjam, testnevelési «világrendszerek» azonban távolról sem merítik ki a lehetséges rendszerek sokféleségét. Példa és tanulság okáért ezek közül is ismertetünk néhányat. A nemzetközi olimpiai bizottság elnöke egy vagy 10 év előtt megjelent könyvében * a *hasznossági torna* rendszerének kidolgozását kísérelte meg. Ő, aki a testi kultúra mozgató erői közé a művészetet, a hazafiságot és az egészségügyet számítja, úgy látja, hogy az a XX. század demokráciájának hatása alatt egy újabb tényezővel gyarapodott: a

* *La Gymnastique utilitaire: sauvetage, défense, locomotion.* Par Pierre de Coubertin. (Paris, 1905., Félix Alcan, XIV + 154 lap, ára 2 fr. 50).

hasznosság fogalmával. Ez az ekletikus hasznossági torna a 14 évnél idősebb és ép ifjaknak való, akiket a rendszeres iskolai testgyakorlás erre már eleve előkészített. A *gymnastique utilitaire* képesít mindazokra az elemi gyakorlatokra, amelyek a mentéssel, a védelemmel és mozgással összefüggnek, mellőzve minden osztályozást és rekordot. Ide tartoznak pl. az iskolai egészségügyi csapatok és mentőőrségek, amelyeknek érdekében nálunk főleg dr. Tuszka Ödön buzgólkodik, aki ezeknek az intézményeknek kiváló közegészségügyi, szociális és erkölcsi fontosságot tulajdonít. (Lásd: Tanáregyes. Közlöny, XLV. évf. 19—20. szám.) Ennek ellenlábasa és a rendszerek legprimitív alakja a magára hagyott városi népifjúságnak «utcai sportja», mely a járókelőket állandóan veszélyeztetve főleg a labdarúgást pártolja.

Minthogy a felsorolt rendszerek-közül ma a svéd-dán áll homloktérben és sokan nálunk is ezt óhajtják a magyar testnevelési rendszer gerincévé tenni, kötelességünk vele közelebről és kritikailag foglalkozni.

A svéd rendszernek legfontosabb fogyatkozásai, hogy zárt helyen folyik, híján van a bátorság és kitartás fontos elemeinek és nem üdíti a lelket, nem lelkesít. Ez pedig annál nagyobb baj, mert a (városi) kultúremler, alkalom híjján, mindinkább gyáva lesz és a kellő pillanatban tanácstalanul, hideg vér nélkül áll az életben az eseményekkel szemben.

Készséggel elismerjük, hogy a svéd-dán tornánál jobban és könnyebben adagolható. veszélytelenebb testgyakorlat alig van és hogy élet- és egészségügyi értelemben az szinte tökéletesnek mondható és az egész szervezetet egyöntetűen, vagy helyesebben eleve pontosan szabályozott terv szerint fejleszti. Ezen előnyeinel fogva azt kellene hinnünk, hogy nem csak nekünk magyaroknak a legjobb, hanem a világon bármely emberfiának. Hogy ez nem következett be s nálunk is a tanulók és nem egy tornatanár csak kelleetlenül veszi be s hogy a nagy reklám, propaganda és hivatalos támogatás ellenére is csak mesterségesen és szinte erőszakosan sikerül majd ideig-óráig életben tartani, annak bizonyára meg vannak a mélyebb, lélektani okai. A gyermek és az ifjú lelkét nem elégíti ki ennek a rendszernek egyébként felette dicsérendő és elismerésre méltó tendenciája, hogy egyensúlyozni akarja az életnek, a foglalkozásnak káros testi behatásait s hogy sikerrel küzd a gerincoszlop elferdülése ellen. Hiszen az okos orvos a fiatalok részére még az orvosságot is másként készítetteti mint a felnőtt részére és mandolatejben vagy édes szörpben ereszteti fel, hogy befogadására bírja betegét. S vajjon bármely elméleti «tanfárgy» tanárától nem kívánjuk-e meg, hogy azt élvezetes módon adja elő? Vajjon mit szólnánk ahhoz a tanárhoz, aki a nyelv helyett

merő grammatikát, a történelem helyett pusztá évszámokat tanítana, a matematika és fizika helyett pedig mindig csak képletekkel és elméleti fejtegetésekkel szolgálna az ifjúságnak, ahelyett, hogy érdeklődését gyakorlati példákkal és szemléltető kísérletekkel keltené fel és elégítené ki?! Nos, hát ezt a lelket üdítő elemet nélkülözzük mi a kalóriák szerint adagolható, de egyébként izetlen, sótlan svéd-dán testgyakorlatokban.* S ezen valóságos «unalomtornában» kívánnák a mi testnevelési sarkutazóink a magyar ifjúságot heti 4 (négy) órában részesíteni, jóllehet a normális fiataloknak elég abból heti két félóra. Ettől óvjon meg és meg is fog óvni a Magyarok Istene, akinek a szabad természet ölen hozott áldozat volt a legkedvesebb.

Amint a belső szervezet, a gyomor megkivánja a változatos és izletes (nem fűszeres) táplálékot s nem éri be kenyérrel, vízzel vagy nyérs fehérnyével, úgy a külső testi táplálkozás sem lehet tisztán mechanikus, mert különben a testet és lelket egyaránt elernyeszti. A tornacsarnok ne legyen holmi szanatoriumbeli Zander-féle gyógytornaterem, hanem olyan étettel, élvezettel teli kedves hely, mely után az ifjúság valósággal vágyódik. Joggal mondhatta tehát dr. Rösch (id. h. 327. l.): «Das schwedische System lässt den Einzelnen nicht zu seinem Rechte kommen.» A svéd-dán rendszert tehát legjobb esetben is ki kell egészíteni atletikával, játékkal és német tornával. «Ez a rendszer ugyan nem lesz magyar, hanem a magyar viszonyoknál fogva a legmegfelelőbb.» (Tornaügy, 1913. 111. lap.)

Mielőtt a magunk részéről is vizsgálat tárgyává tennők, hogy mely tényezők lehetnének esetleg elemei egy nemzeti testnevelési rendszernek, mintegy átmenetként még a következő fontos kérdést kell tisztáznunk.

A testi nevelés differenciálása. A testnevelés rendszereiben legjobban fogunk eligazodhatni, ha külső nézőpontok helyett magának a testi nevelésnek alanyi tárgyából, az *emberből* indulunk ki és annak fizikai (testi), fiziológiai (élettani) és pszichológiai (lélektani) szükségleteit tekintjük. Ezen hármas és összességében egyetemes szempontból, még a nemzeti különbségektől el is tekintve, nyomban két osztályozás kínálkozik: kor és szervezet szerint. Más lesz az ifjúság testgyakorlata és más a felnőtteké, úgyszintén más az egészséges (normális) szervezetüeké és a fogyatékosaké (abnormálisok). S itt örökké fellép egy végzetes fogalomzavar, mely már is sok bajnak volt a kútforrása.

* Ebből a szempontból igen értékes a tánc, amelyet újabban a főváros leányiskoláiban minden tornaóra első felében gyakorolnak. A fiúknak sem ártana.

Ezerszer megmondtuk már, hogy az iskolai testi *nevelés* és a felnőttek *sportolása* között lényeges, elvi különbség van s hogy kárt okoznak, bűnt követnek el azok, akik a kiskorúak testgyakorlását a felnőttek sportszemüvegén át nézik. Az iskolának ebben is csak előkészítés (és nem kikészítés) lehet a hivatása. Az ifjúságot mind testben, mind lélekben először rá kell nevelni a test kultuszára: szervezetét alkalmassá kell tenni,¹ lelkét pedig fogékonyrá, hogy megszeresse testének okos ápolását. Főleg pedig óvni kell minden túlzástól és egyoldalúságtól, hogy — s ez aprajára-nagyjára egyaránt áll — semmiféle láz ne kapja el, legkevésbé a nyers erővel való durva kérdés, mely rendszeren maga után vonja a léleknek eldurvulását is.²

Abban szinte teljes az analógia a testi és szellemi nevelés között, hogy mindkettőben a lehetőség szerint egyénesíteni kell. A testi nevelés is számolni tartozik alanyának, az embernek korával, szervezetével, foglalkozásával, sőt merőben külső körülményekkel is, amilyenek az éghajlat, időjárás, társadalmi állás, táplálkozás stb.³ Minthogy pedig mindezeknek a követelményeknek a mai tömegnevelés és tömegtanítás közepette már anyagi eszközök híján sem tehetünk abszolút értelemben eleget, azt valamely okos megalkuvással kell kielégíteni. Kultuszminiszterünk a középiskola reformjának kezdeményezése alkalmából azt az egészséges gondolatot vetette fel újra, hogy a német nyelv tanítását az eredményesség fokozása érdekében és a tanulóknak ismereteire való tekintettel osztályonként *két* csoportban kellene végezni. Mit szólnának t. kartársaim ahhoz, ha ugyanazt az elvet, rendszert ajánlanám a testi nevelés területére is? Csak végig kell nézni egy-egy osztálynak fiatal emberanyagán, s nyomban meggyőződhetünk azokról a nagy különbségekről, amelyek ugyanazon osztályba járó növendékek közt kor, testi fejlettség és testi rátermettség tekintetében fennállanak. Ezeket valóban nehéz, hogy ne mondjam, lehetetlen testileg egy kalap alá hozni s valamennyit eredményesen ugyanazon kultúrára fogni. A fejletlenebbek, gyengébbek,

¹ L'assouplissement préalable est d'une nécessité absolue — mondja Coubertin («La Gymnastique utilitaire», előszó, XI. lap).

² Az ideai középiskolai Értesítők egy része utal az ifjúság sportszenvedélyének elfajulására és annak korlátozását sürgeti. A németek még erélyesebben foglalnak állást a sport túltengése ellen. V. ö. pl. Das deutsche Schulturnen und der Sport v. Dir. Dr. Diebow (Deutsche Turnzeitung 1914, 26—27. szám).

³ Werner Sombart, a híres közgazdász, Oroszországról cikkezve, a minap ezt írta: «Egy ország megítélésénél két dolog jön számba: éghajlata és konyhája». Ez nyilván hiányos.

félénkebbek orvosi felügyelet mellett svéd-dán gyakorlatokat végeznének és játékokat üznének,¹ míg a normális fejlettségű és bátrabb növendékek inkább az angol és német rendszer gyakorlataiban találának nekik megfelelőbb és üdítő kielégítést. Idővel azután az első csoportbeliek átléphetnének a másodikba. Ennek az eljárásnak még meg lenne az a nagy előnye is, hogy a tanulók létszámának megszlása folytán nem csak a tanítás válnék könnyebbé, hanem egyúttal a tanítás, a gyakorlás is eredményesebbé, amennyiben egy-egy tanulóra több idő jutna. Költségekímélés szempontjából és kisebb létszám mellett a kettős csoportosítást esetleg osztályösszevonással lehetne megejtteni.

A testnevelés differenciálásának szükséges voltát, vagyis a gyakorlatoknak megállapítását a testnevelési korosztályok szerint, maguk a tornatanítók is kezdik elismerni.² Egyikük az emberi életkort testnevelési szempontból nyolc korosztályra osztja és ezeken belül csoportosítja a különböző rendszerű és jellegű gyakorlatokat annak a két elvnek a figyelembe vételével, hogy a gyakorlat kárt ne tegyen a testben és elégítse ki a lélek szórakozási vágyát is. E felfogás szerint a svéd torna kezdő határa és uralkodó volta a 6—10. év. Később a 10—14 éves gyermekeknél a svéd torna mellett a szabadtéri gyakorlatok lépnek előtérbe, a felsőbb osztályokban pedig mind jobban háttérbe szorul, amin mitsem változtat az a körülmény, hogy néhol még a nyolcadik osztályban is folyik a szigorú svéd torna-tanítás. A 18—20 éves erős, sportoló, versenyző ifjú már nem szívesen fogadja azt és egyesületekben is legfeljebb pihenőül vagy tréning gyanánt fogja úzni. Mert ne feledjük, a testgyakorlás nem külön-külön egészségügyi, tudományos vagy művészeti foglalkozás, hanem mindhárom együttvéve, tehát a gyermekek értelmi és kedélyi világához is kell alkalmazkodnia, hogy valóban kedvelté válhassék.

Nézzük immár, hogy mennyiben lehetséges és jogosult, szükséges vagy kívánatos a nemzeti és faji szempontnak érvényesülése a testi nevelésben és rendszereiben. Sokat elmélkedtem ezen a vonzó és hálás témán, amelyet a tanügy minden munkásának figyelmébe ajánlok. Itt eleve meg kell állapítani, hogy a nemzeti szempont csak az egyetemes emberi érdekek után jöhet számba, vagyis az élettani résznek kielégítése után, mely általános érvényű. A fizikai (testi)

¹ «A svéd torna a beteges, gyenge vagy csak egészségügyi szempontból tornázóknak minden korosztályban a legkedveltebb gyakorlata lesz» (Herkules, 1914. 10. 1.).

² L. «Herkules» 1914. évf. 1. és 2. sz.: Testnevelési korosztályok. A svéd torna határa.

szempont már eltűri a nemzeti és faji behatást, a lélektani szempont pedig még inkább. A külső körülmények közül figyelemre kell méltatni az illető ország földrajzi fekvését és az ebből származó éghajlati viszonyokat. Ezek a testi és lelki diszpozíciókkal együtt adják meg azt az alapot, amelyen valamely nemzeti rendszer felépíthető. Mint az egyénben, úgy a különböző népekben is más-más lesz a hajlandóság a testgyakorlatok egyes nemei iránt. Itt azután az újabb elvi kérdés merül fel, vajjon ezt a nemzeti rátermettséget egyoldalúan fejlesszük-e, avagy éppen általános emberi érdekből ráneveljük-e a testi kultúrának általa kevésbé kedvelt, de élettanilag szükséges, mert hasznos részeire is? Hogy a helyes út, az igazság, itt a két iránynak okos, észszerű keverékéből fog állani, azt nyomban megértjük, mihelyt arra utalunk, hogy a testi nevelés nem lehet öncél és hogy a nemzeti hajlandóságnak kizárólagos kultusza hova-tovább egyoldalúságra vezet és még testi értelemben is tökéletlenséget eredményez.

Valamely nemzeti testnevelő rendszer egyedüli uralma és kizárólagos üdvözítő volta ellen szólnak, még egy nemzetben belül is, — mint már fent említettük (differenciálás!) — a külső körülmények: az életkor, az alkalom, a foglalkozás stb. Jól mondja Alexander Bernát: «A sportokat válogatni kell; bölcs turnusban, évszak, alkalom és szükséglet szerint, mindig az egész test kifejtését tartva szem előtt, hogy az a férfias akarni és cselekedni tudó egyéniségnek föltétlenül rendelkezésére álljon és ezáltal magát az akarást és cselekvést is gyönyörűséggé tegye.» (Bp. H. 1914 jan. 23.)

Tegyük fel már most, hogy ez elméleti és elvi megállapodások után meg akarnók «csinálni» valamely nép részére a nemzeti testnevelési rendszert, úgy világos, hogy azt a semmiből nem lehet boszorkánymódra elővarázsolni, hanem csak a már meglevő elemekből, tényezőkből lehet megalkotni. Bár előrelátható, hogy az áhítozott jövő nemzeti rendszerben ezek mind helyet foglalnak majd, az sem lehetséges, hogy orvosi rendelés mintájára a különböző rendszereket grammok szerint adagolva tetszésünk, egyéni izlésünk szerint kotyvaszunk össze. Ez a probléma nehezebb, mint a legnagyobb tornaszakértők sejtik, mert nem kizárólag testnevelési ügy, hanem az egyetemes embernevelésre, majd pedig a nemzetnevelésre tartozik, amelyeknek megvannak a maguk elméleti és gyakorlati követelményei. A nemzeti jelleg tehát azon fordul meg, hogy *a) milyen arányban* vegyítsük a meglevő rendszerek elemeit; *b) akad-e* valamely értékes de eddigelé mellőzött vagy kellően nem méltányolt új (?) elem (pl. az eddig meglehetősen háttérbe szorított erkölcsi tényezők); *c) mi legyen a kiváltképpen nemzeti elem?* Ezen kérdések mindegyikére meg kell adni, keresni a lelkiismeretes és a valóságnak megfelelő

választ, mert csak akkor szólhatunk komolyan hozzá a nemzeti testnevelés ügyéhez. Ezúttal, mint legfontosabbat, az utolsó kérdést tesszük szóvá. Erre nézve mindenekelőtt tekintsünk szét a múltban és a jelenben. Hogy a magyar faj hevülékeny, eleven, szereti a küzdelmet, kedveli a versengést, viszont nem igen tud mértéket tartani és kitartást tanusítani, azt nem kell bizonyítanunk. Egy Botond, Hunyadi, Szt. László, Buvár Kund, Magyar Balázs, Kinizsi és Toldi nemcsak a harci erényeknek dicsó példái, hanem egyúttal a hatalmas testi erőnek, a lovagiasságnak és leleményességnek is. A huszárt pedig joggal mondják a világ első katonájának. Ma azonban az ifjúság részére nem rendezhetünk tömeg-lovagtornákat, gondoskodni kell tehát egyéb módokról és eszközökről ezen kiváló faji erénynek, a nemes vetélkedésnek kielégítése végett. Egyben arról is, hogy ez ne csapjon át virtuskodásba és a nyers erő okozta eldurvulásba. Erre a szabadtéri sportok mellett kiválóan alkalmasak a labdajátékok, amelyek nálunk már régebben nagy szerepet vittek.¹

A testi erő megnyilatkozásában a magyar fajnak egy másik jellemző vonása: a versenyzés, erőszak, másokon való diadalmaskodás, szóval az, amit a modern sportterminológiában *rekordnak* mondunk. Hogy ez mennyire veleszületett, vérbeli tulajdonsága a mi népünknek, azt a következő népies szólások is igazolják: «Vagyok olyan legény, mint te, Vágok olyan rendet mint te.» «Ki a legény a csárdában!», «Üsd, nem apád!». Világos, hogy az ifjúság testi *nevelésében* ezeket a hajlamokat és ösztönöket nem ápolni, hanem mérsekíteni, nemesíteni kell, amit egy másik ősi erényünkkel: a lovagias-sággal érhetünk el legjobban.²

Becsés tanulságokkal szolgál továbbá a testi nevelés ügyének története hazai iskoláinkban. Az 1777-iki Ratio Educationis külön fejezetben fejtegeti a játék fontosságát és célját; egy másikban pedig főleg azokat sorolja fel, amelyekkel «a test tagjainak mozgásai» vannak összekötve, majd két fejezetben foglalkozik a játékok helyével s egyet az iskola közelében mindennapos használatra, egy távolabb fekvő másikat a szünnapokra ajánl. Fináczy említi,³ hogy még 1848

¹ A Magyar Nyelvőr és utána a Néptanítók Lapja közöltek ilyen régi magyar labdajátékokat. V. ö. továbbá: Porzsolt L. Magyar Labdajátékok könyve (1885). Dr. Kiss A.: Magyar gyermekjátékok gyűjteménye (1891).

² Vajjon a birkózásnak bizonyos egyszerű, szigorúan szabályozott és ellenőrzött módját nem lehetne-e a tanulókkal gyakoroltatni?

³ A magyarországi középiskolák multja és jelene. Budapest, 1896. 145—150. l.) Jellemző, hogy abban az időben az úszás, csuszkálás és szánkázás a velők járó veszedelmek miatt tiltva volt (u. o. 145. l.).

előtt a piarista gimnázium tanulói hetenként kétszer-háromszor tanáraikkal kivonultak a Városmajorba és egész délutánokat töltöttek az «exkó» és «longa meta» játékokkal. Az ötvenes években ez a «kedélyes és jó szokás» is megszűnt: az «Entwurf» kiszorította a szabad testgyakorlást és a labdazást és bevitte az iskolákba a műtornát (gimnasztikát).

Részletesebben tárgyalja ezt a kérdést Fináczy egy másik munkájában,* ahol a Rationak a testi neveléssel foglalkozó és modern szellemtől áthatott fejezeteiből szemelvényeket is közöl. Önként meg kell a tanulóknak engedni, hogy az évnek akármilyen szakában élvezhessék a szabad levegőt, hogy séta közben beszélgethessenek, és hogy az ilyen összejövetelek alkalmával saját maguk eszeljék ki üdülésük módját, egy szóval, hogy *játszanak.*» (II. 225. l.) Hogy milyenek legyenek az ifjúság játécai? Tudjon jól lépni, futni, ugorni; tudjon súlyokat emelni, hordani, húzni, tolni és dobni. Minden játék a *láb és kar* edzésére irányoljon... Minő más testgyakorlás ez, teszi hozzá a szerző, mint a jezsuita-konviktusok szobatornázása, az a bizonyos «voltigieren.» (II. 225., I. 178. l.) Azután: a játékokat igen jól meg kell válogatni, gondosan elő kell készíteni és az ifjak erejéhez meg lelkületéhez szabni; a játszókát sohasem szabad magukra hagyni.

Hogy mily erkölcsi tartalommal ruházták fel akkoriban a játékokat, kiderül abból, hogy a rossz magaviseletű tanulókat, mint «delinquenseket» a játszótérnek külön részére terelték, ahol büntetésből nem volt szabad játszaniok. Sőt a játék mint a jutalmazásnak egyik eszköze is szerepelt. A Rationak egyik kézírata szerint (l. u. o. 247. l.) «a magyar ifjúságnál eleddig dívó játékok heves mozdulatokban, futásban és ugrásban állottak», ezek helyett az egyformaság kedvéért «a különböző nemzetiségű ifjaknak országszerte dívó legtöbb játékát vettük figyelembe», ami a magyar nemzeti jelleg kiszorításával egyértelmű. Mindezek a játékokra vonatkozó intézkedések azonban alig néhány iskolában érvényesülhettek, mert a fenntartók, illetőleg városok vagy nem akartak, vagy nem bírtak játszótereket adni. (U. o. 360. l. Már akkor is!)

Ebből kiderül, hogy nálunk újabb időben imígy következtek egymás után a testnevelési rendszerek: a szerény és elégtelen szobatornát felváltották a szabadtéri játékok, majd a német szertorna, legújabban pedig a svéd rendszer, mely mellett mindjobban terjed a turistaság is (cserkész-örszemmozgalom), mint a kitartásnak és szolidaritásnak hathatós előmozdítója.

* A magyarországi közoktatás története Mária Terézia korában. I—II. köt. Budapest, 1899., 1902.

Tény, hogy a magyar rendszernek természetes és faji alapját a játékok adják meg; főleg a labdajátékok, amelyek mellett a nép sok vidéken úzi a karika- és csülökjátékot is, amelyeknek sok rökönvonása van az angol cricketjátékkal.* S valóban tornatanáraink, tanáraink és tanítóink hazafias munkát végeznének, ha nemzeti népies játékaiknak gyűjtését folytatnák, mert világos, hogy a majdan kialakuló magyar rendszer, melynek első sorban szabad levegőre és szabad mozgásra van szüksége (tehát minden megkötöttség és kényszer ellenkezőjére), ezekből meríthetné frissítő erejét. A fővárosi talaj és ifjúság nem alkalmas ezen nemzeti elemek összegyűjtésére, mert az utóbbi a külföldi példák és nemzetközi versenyek révén elnemzetköziesedett izlése épenséggel nem lehet ebben irányadó. A modern sportmozgalom két irányban vált ki nemzetközi hatásokat: kifelé a szervezkedésben, befelé nagyjában azonos versenyszámaival (100 yardos síkfutás, gátverseny stb.). Manapság a labdarugás a legnemzetközibb sport, ami — minthogy rendes körülmények között csak az állat szokott rugni — csak azt bizonyítja, hogy ez az állati ösztön minden nemzet fiában megvan.

Felmerülhet végül az a kérdés is, vajjon nekünk feltétlenül szükségünk van-e *nemzeti* testnevelési rendszerre, külön magyar testnevelési glóbuszra, még pedig olyan értelemben, mint ahogy van német, angol, svéd rendszer? Bár ehhez való jogunkat senki el nem vitathatja, a feltétlen szükségyszerűséget már csak azért sem mondanám ki, *a)* mert ez feltételezi a lehetőséget, *b)* mert enélkül is módjában áll minden nemzetnek, hogy erős, edzett nemzedékeket neveljen és hogy méltóan legyen képviselve a sport világpiacán. Úgy-e bár szorosán vett «amerikai rendszer»-ről sem hallottak és az olympiai versenyeken mégis ők viszik el a legtöbb díjat. Szerényebb keretben ugyanezt elmondhatjuk magunkról, amikor Athénben és St. Louisban az úszásban és marathoni futásban, Párisban a diszkoszvetésben, Londonban és Stockholmban a vívásban és céllövésben remekeltünk.

Bár kelleetlenül tesszük, a magyar testnevelés érdekében nem hallgathatunk el egy személyi momentumot, mely magára az ügyre is károsan hat vissza és ezt az üdvös mozgalmat mintegy végzet-szerűen kíséri. «Mi nem akarjuk hazánk ifjúságát úgy nevelni — írja egy tornatanár — mint ahogyan azok a nagyszámban levő sportvezető emberek szeretnék, kik önző hiúságból saját egyéni érdeküket többre becsülik, mint az ifjúság egészségét és azt a jövőt, amit az iskola van hivatva részükre megadni.» (Tornaügy, 1913. 147. l.) Érthetőbben szólva, ez azt jelenti, hogy a magyar testnevelés és

* L. «Magyar testgyakorlat» (Herkules, 1912. 8. szám).

sport ügyét kisajátította néhány papiros-sportsmen, akiknek közszereplése stb. érdekében az igaziak valósággal «kézzel-lábbal» dolgoznak. Ezen átok súlya alól felszabadulni, felszabadítani, erre volna sürgősen szükség.

*

E fejtegetésekkel talán sikerült az olvasót arról meggyőzőnöm, hogy magyar testnevelési rendszerünk még nincsen. De ezzel együtt, gondolom, az a kétség is általánosabbá vált, vajjon az erre irányuló törekvések helyes mederben folynak-e? Szerintem, egyelőre, nem tehetünk jobbat, mint hogy a differenciálódás alapján a testi nevelésnek belterjes fejlesztését szorgalmazzuk, aminek első követelménye, a tornatanárképzés reformja már útban van.

Valamely nemzeti rendszer megteremtése hosszas elmélkedést, kutatást és megőrést kíván. Ennek egyik érdemes előmunkálataként — minden személyes érdekelttség kirekesztésével — megpendítém azt az eszmét, vajjon az Orsz. Testnevelési Tanács, mely kb. évi félmillió bevétellel rendelkezik, nem hasíthatna-e ki 1—2000 koronát ilyenféle országos pályatétel kiírására: *Nemzeti elemek a magyar nép testi kultúrájában.*

KEMÉNY FERENC.

Utóirat. Ezt a tanulmányt jóval a mostani háború előtt írtam. Hogy milyen hatással lesznek a bekövetkezendő események a testi nevelés jövő kialakulására, annak fejtegetése messzire vezetne. Az előrelátható, hogy — mint előző háborúk után történt (I. fent) — most is a katonai testnevelési rendszert és a céllövést fogják szorgalmazni. Ezzel szemben arra utalok, hogy az a fél, amely már eddig is a legnagyobb erkölcsi és anyagi sikereket mutathatja fel, ezt nem a nyers erőnek, hanem szellemi és lelki kiválóságának és testi edzettségének köszönheti. A német rendszer ennél fényesebb rehabilitálásra nem szorul. Ez év jún. 23-án Vilmos császár imígy nyilatkozott a sportról: «Célunk az, hogy a nagy tömegeket minél magasabb szintájra emeljük, nem pedig az, hogy egyetemes gyenge eredményekből hámozzuk ki egyeseknek kiváló teljesítményeit.» A *Deutsche Turnzeitung* jún. 25. számában pedig ezt olvassuk (478. l.): «A *nemzeti talaj*, amelyen a német tornászság magát felküzdötte és amelyen tántoríthatatlanul mindig meg fog maradni, lehetetlenné teszi, hogy beleolvadjon a magát nemzetközinek valló sportba. Egyeseknek hetekig folytatott kikészítés (training) alapján elért győzelmei híján vannak minden nemzeti jelentőségnek . . . és az a 40,000 ember, akit a német tornászság évenként a hadseregnek állít, talán felér a sportnak néhány trainírozott győzőjével!»

K. F.